

IQTISODIY ZO‘RAVONLIK VA OILA BARQARORLIGI: FALSAFIY ASOSLAR VA IJTIMOIIY TA’SIRLAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14549462>

Abdulfaizova Durdona Ikromjon qizi

*University of economics and pedagogy NOTM,
“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrasi assistenti.*

Annotatsiya: *Maqolada, iqtisodiy zo‘ravonlikning oila ichidagi munosabatlar va ijtimoiy tizimlarga salbiy ta’siri, shuningdek, bu holatlarning ijtimoiy, ruhiy va iqtisodiy oqibatlarini ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *Oila, iqtisodiy zo‘ravonlik, oila barqarorligi, Oila ichidagi munosabatlar*

Bugungi jamiyatda oila – insonning hayotida markaziy o‘rin tutadigan ijtimoiy birlikdir. Oila barqarorligi va uning farovonligi, umuman, jamiyatning rivojlanishiga bevosita ta’sir qiladi. Ammo, hozirgi kunda oila ichidagi iqtisodiy zo‘ravonlik kabi muammolar oila barqarorligiga katta tahdid solmoqda. Iqtisodiy zo‘ravonlik, ayniqsa, oila ichidagi munosabatlar va ijtimoiy tizimlar nuqtai nazaridan alohida o‘rganishni talab etadi. Ushbu mavzu iqtisodiy zo‘ravonlikning falsafiy va ijtimoiy jihatlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, oila ichidagi iqtisodiy kuchlar va manipulyatsiyalarning jamiyatga qanday ta’sir ko‘rsatishini o‘rganishga xizmat qiladi. Oila – har bir shaxs va jamiyat uchun muhim ijtimoiy birlik bo‘lib, uning barqarorligi va farovonligi jamiyatning umumiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ammo bugungi kunda oila ichidagi muammolar, ayniqsa iqtisodiy zo‘ravonlik, oila barqarorligiga jiddiy tahdid solmoqda. Iqtisodiy zo‘ravonlik, asosan, moliyaviy ta’minotsizlik, resurslarni boshqarishdagi tengsizlik va bir kishining boshqasiga iqtisodiy kuch orqali ta’sir o‘tkazishi sifatida tavsiflanadi. Oila ichidagi zo‘ravonlik, ayniqsa iqtisodiy zo‘ravonlik, oila farovonligini jiddiy ravishda zaiflashtirishi mumkin. Iqtisodiy zo‘ravonlik, ko‘pincha inkor etilgan yoki past baholangan, oila a’zolarining bir-biriga nisbatan moliyaviy ta’sir o‘tkazishi va bu jarayonda his-tuyg‘u va ruhiy salomatlikning salbiy ta’sirlanishi bilan bog‘liq.

Iqtisodiy zo‘ravonlik – bu shaxsga ziyon yetkazadigan har qanday holat yoki xatti-harakatlardir. Iqtisodiy zo‘ravonlik, masalan, mulkiy zarar, moliyaviy resurslarga, ta’limga yoki mehnat bozoriga kirishni cheklash yoki aliment kabi iqtisodiy majburiyatlarga rioya qilmaslik shaklida bo‘lishi mumkin¹. „Iqtisodiy

¹ „Economic violence“(en).European Institute for Gender Equality. Qaraldi:2024-yil 12.11.

zo‘ravonlik“ atamasi birinchi marta 1950-yillarning oxirlarida qo‘llanila boshlangan. U odatda mustaqillikka erishish qobiliyatini to‘xtatish maqsadida hukmronlik qilish, manipulyatsiya qilish va nazorat qilish vositasi sifatida ishlatilgan² Iqtisodiy zo‘ravonlik oila a‘zolarining bir-biriga bo‘lgan munosabatlarida yoki ishbilarmonlikda moliyaviy ta‘sir olish orqali amalga oshiriladi. Bu yoki moliyaviy manipulyatsiya, yoki ish haqini chegara qilish, yoki oila a‘zosining iqtisodiy erkinligini cheklash shaklida ko‘rinadi. Iqtisodiy zo‘ravonlik, jamiyatdagi barqarorlikka tahdid solib, insonlarni ijtimoiy, iqtisodiy va ruhiy yo‘qotishlarga sabab bo‘ladi³. Bu, masalan, er-xotin o‘rtasidagi moliyaviy bosimlar, bolalarga yoki boshqa oila a‘zolariga nisbatan iqtisodiy ta‘sir ko‘rsatish, oila a‘zolarining iqtisodiy mustaqilligini cheklash kabi holatlarda namoyon bo‘ladi. Iqtisodiy zo‘ravonlik ko‘pincha ayollarga, bolalarga va zaif ijtimoiy qatlamlarga nisbatan qo‘llaniladi. Bu, nafaqat shaxsiy, balki jamiyatdagi umumiy ijtimoiy-psixologik muammolarni yuzaga keltiradi.

Insonning moliyaviy mustaqilligi yoki erkinligi oila ichidagi munosabatlarni, ayniqsa, yoshlar orasidagi munosabatlarni to‘g‘ri tashkil qilishga katta ta‘sir ko‘rsatadi⁴. Agar oila ichidagi iqtisodiy manipulyatsiyalar jamiyatdagi aniq ma‘naviy qadriyatlar - tenglik, adolat, hurmat - bilan bog‘liq bo‘lsa, bu iqtisodiy zo‘ravonlikning odamzot qadriyatlariga nisbatan shakllangan e‘tiborini o‘zgartirishga majbur qiladi. Iqtisodiy zo‘ravonlikning bevosita oqibatlari oila barqarorligining buzilishiga, xususan, ijtimoiy va ruhiy izolyatsiya, oila ichidagi ishonchsizlik, depressiya va umidsizlik kabi holatlar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Oila a‘zolarining iqtisodiy jihatdan mustaqil bo‘lishi, o‘z navbatida, oilaviy aloqalarni kuchaytirishi, bir-biriga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashi va oila barqarorligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi.

Iqtisodiy barqarorlik oila a‘zolarining ijtimoiy farovonligini va kelajakdagi oila munosabatlarini mustahkamlaydi. Ikki tomonlama muloqot va iqtisodiy hamkorlik oila ichidagi iroda, bag‘rikenglik va hurmatni ko‘tarishga yordam beradi. Bu asosiy jamiyat tamoyillaridan biri bo‘lib, kelajakda insoniyatning ijtimoiy barqarorligini saqlash uchun muhimdir⁵. Agar oila ichidagi iqtisodiy shaxslar bir-birining moliyaviy holatini boshqarsa yoki oila a‘zolarining xo‘jalik ishlariga monopoliya qilishga urinadigan bo‘lsa, bu o‘z navbatida oila barqarorligiga tahdid soladi.

² „Economic violence“(en).ESCWA. Qaraldi:2024-yil 12.11.

³ Bashir, S. (2019). Economic Violence and Its Impact on Family Stability. Journal of Family Studies.

⁴ Anderson, M. (2020). The Hidden Cost of Family Violence: Economic and Social Impacts. Family Law Review.

⁵ Harrington, R. (2017). Economic Stability and Family Cohesion: A Socioeconomic Perspective. Journal of Social Policy, 48(4), 629-643.

Xulosa sifatida aytishimiz mumkinki, iqtisodiy zo‘ravonlik nafaqat oila ichidagi munosabatlar, balki jamiyatdagi kengroq masalalarga ham tahdid soladi. Oila a‘zolarining iqtisodiy mustaqilligi, o‘z navbatida, oila ichidagi ishonchni mustahkamlashga va oila barqarorligini saqlashga yordam beradi. Iqtisodiy barqarorlik oila farovonligini ta‘minlashda muhim omil bo‘lib, oilaviy aloqalar va o‘zaro hurmatni kuchaytirish uchun zarurdir.

FOYDALANILGAN ADBIYOTLAR

1. “Economic violence”(en).European Institute for Gender Equality. Qaraldi:2024-yil 12.11.
2. Bashir, S. (2019). Economic Violence and Its Impact on Family Stability. Journal of Family Studies.
3. Anderson, M. (2020). The Hidden Cost of Family Violence: Economic and Social Impacts. Family Law Review.
4. Harrington, R. (2017). Economic Stability and Family Cohesion: A Socioeconomic Perspective. Journal of Social Policy, 48(4), 629-643.
5. Barker, G., & Ricardo, C. (2005). Adolescent Boys: Why Boys Do Well, Why Boys Struggle. Washington DC: Population Council.